

# Albert Termote, beeldhouwer

Beeldhouwer

Ridder in de Orde van Gregorius de Grote

Officier in de Orde van Oranje Nassau

Ere-burger van de stad Voorburg

°Lichtervelde, 30 maart 1887

†Voorburg (Nederland), 13 april 1978

*Een Volk dat zijn Groten eert, is een Groot Volk*

## Herinneringen aan wijlen Albert Termote

Georges Vandewalle

Op 29 maart jongstleden werd aan het geboortehuis van wijlen Albert Termote, thans cinema De Keizer in de Neerstraat, een gedenkplaat onthuld. Honderd jaar geleden, op 30 maart 1887, werd deze kunstenaar daar geboren. Naar aanleiding daarvan vindt onze Heemkundige Kring het passend om in zijn jaarboek een bijdrage te wijden aan deze kunstenaar.

### Op zoek

In april 1967, op één van onze gezellige praatavondjes onder liefhebbers van Heemkunde, vernam ik van wijlen Pieter Claerbout dat er ergens in Nederland een bekend beeldhouwer woonde die in Lichtervelde geboren was. Hij had hem als schooljongen nog gekend. "Zijn vader was meubelmaker en zij woonden in de Beverenstraat, daar waar nu Germain Vanderper woont". Zijn naam? "Termote". Zijn voornaam? "Weet ik niet meer".

Bij raadpleging van mijn vader kon deze enkel de woorden van Pieter Claerbout bevestigen en er aan toevoegen dat er twee "knechtjongen" waren.

Termote! Termote! Dat zei me toch iets ... En toen viel 't me te binnen: die naam kwam voor op één van mijn oude postkaarten. Inderdaad, zo was het, en op de witte gevel de woorden: Bij E. Termote-Dewaele Meubelmaker Herberg.

Ik werd nieuwsgierig, trok naar 't gemeentehuis en vond de familie in februari 1904 afgeschreven naar Gent. Dan maar informeren in Gent, waar men mij meedeelde dat de familie naar Engeland vertrokken was zonder opgave van adres aldaar!

De nieuwsgierigheid steeg. Waar kon ik deze Termote nu vinden? Pieter Claerbout: "Ze moeten dan van Engeland naar Nederland getrokken zijn!". Maar hoe zou ik die man in Nederland kunnen vinden? "Als het werkelijk een gekend kunstenaar is, dan moet Nederland hem kennen, dan moet ik hem ook kunnen achterhalen" redeneerde ik. "Armand Preudhomme – toondichter - België" of "Stijn Streuvels – schrijver – België" moet toch terecht komen? Op hoop van zegen riskeerde ik dan maar een kaartje "Albert Termote – beeldhouwer – Nederland". En zie, prompt twee dagen later kreeg ik een briefje terug dat mij zeer gelukkig maakte.

### **Eerste ontmoeting**

Ik was natuurlijk in mijn nopjes dat hij mijn voorstel tot ontmoeting aanvaardde en nieuwsgierig om wat ons te wachten stond, reden mijn vrouw en ik op 4 mei 1967 naar Voorburg-Den Haag. Aan de hand van zijn plannetje vonden wij zonder moeite de in Hollandse stijl opgetrokken nette woning.

Ik vergeet die eerste ontmoeting met deze slanke bejaarde man nooit! Een beklemmende, beverige handdruk, een zachte glimlach, een kropperig "Welgekomen Mevr. en Mr. Vandewalle" en na enige aarzeling en enkele ogenblikken van wederzijdse stilte "Komt U binnen, wees gezeten". Na de eerste emotie werd hij uitbundiger: "Lucie, Lucie, kom eens vlug, die mensen van mijn geboortedorp zijn hier!". Lucie, eveneens een ranke verschijning, een vrouw waarvan je de fijne persoonlijkheid onmiddellijk ervaart, verwelkomt ons in hun kraaknet interieur. Wij konden het geluk van haar gezicht aflezen om het genoeg dat haar man aan deze ontmoeting beleefde. Twee oudere mensen die samen gelukkig hun oude dag sleten en gelukkig met elkaar leefden. De koffiegeur kriebelde onze neusvleugels en dra zaten we gezellig, ietwat onwennig, gevierden rond de tafel.

Zo heel lang zijn w'er de eerste maal niet gebleven. Maar zeer nieuwsgierig en alsof hij uit een verre droom ontwaakte, informeerde hij naar zijn geboortedorp, zijn

geboortehuis, het later woonhuis in de Beverenstraat. Hij herinnerde zich nog heel wat namen van bepaalde families, onderwijzers, straten en wijken; wilde meer weten over de tekenacademie, over de scholen, over de brouwerij tegenover de school, wat mij overtuigde dat de Heer Termote een sterk geheugen moet gehad hebben. Hij was ook Geïnteresseerd of de “Nieuwe Partij” (Katholieke Burgersgilde), die zijn vader had helpen stichten, nog bestond en of ik er soms ook toe behoorde?

Met een wederzijdse bedanking, enerzijds voor 't bezoek, anderzijds voor de koffie en de koekjes, namen we afscheid en ik beloofde hen “Jullie horen nog van mij!”

### **De wagen rolde verder**

Niettegenstaande wij achteraf geregeld met elkaar corresponderden, zijn wij de man nog verschillende keren gaan bezoeken. Bij ons tweede bezoek -we kwamen in de voormiddag- stelde ik hen voor te gaan middagmaal in het restaurant “Canterbury”, dicht bij hun woning. Dit aanbod leek hen te veel, doch na heel wat aandringen kwam het er toch van en achteraf reden wij onder hun geleide door Voorburg en Den Haag om enkele van zijn grote werken te bewonderen.

Ik ging er graag. Het waren beiden aangename, eenvoudige mensen. En hoe meer wij er gingen, des te meer ervarden wij dat hij Lichtervelde niet vergeten was, ja, dat zijn geboortedorp nog dicht bij zijn hart lag. Hij was er sedert de oorlog slechts éénmaal terug geweest. Rond 1925 meende hij en hij er toen zijn schoolkameraad Mauroce Vanoverschelde ontmoet. Hoe meer hij over Lichtervelde praatte, hoe meer hij er zich van herinnerde. Wat moeten jeugdherinneringen toch diep in het onderbewustzijn bewaard blijven.

Eénmaal zijn w'er met een volle bus geweest, allemaal Lichterveldenaars. Hijzelf en zijn goede vrouw stonden perplex als wij aan hun deur aanbelden. Ik had hen alleen gevraagd of ze thuis zouden zijn? Wat 'n verrassing!

### **Meer bekendheid**

Hoe meer ik met de Heer Termote in contact kwam, des te spijtiger ik het vond dat zijn naam in Vlaanderen, en in Lichtervelde in 't bijzonder, niet gekend noch bekend was. Vooral wanneer hij van zichzelf verklaarde dat hij een Zuid-Nederlandse kunstenaar was gebleven in wiens werk de Vlaamse oorsprong duidelijk waarneembaar is, voelde

ik de drang, aanzag ik het als mijn plicht Albert Termote in Vlaanderen, en zeker in Lichtervelde, meer bekendheid te geven.

Door toedoen van de Heer Valère Arickx kreeg ik op dinsdagavond 29 augustus 1967 over hem een radiolezing op radio Kortrijk en na heel wat heen en weer geschrijf met wijlen de Heer Joos Florquin kon ik in september 1970 een TV-uitzending "Ten huize van Albert Termote" bekomen. Hij was er mij uiterst dankbaar om. Maar dat alles was van voorbijgaande aard; ik wilde iets blijvends, en alhoewel geen schrijver, noch minder kunstcriticus waagde ik een "Hulde-album Albert Termote" dat uitgegeven werd op naam van de Heemkundige Kring Karel Van de Poele, en waarmee ik, buiten mijn verwachting, toch succes had. Ik kan het geluk van deze bejaarde man niet verwoorden toen ik hem het presentexemplaar overhandigde.

Overgelukkig was hij ook, toen hij in 1971 met zijn zoon Robert nog éénmaal zijn geboortedorp kwam bezoeken en na zijn ontvangst op het gemeentehuis, er op stond om zijn geboortehuis en zijn later woning te zien en om bij de Heer Guido Delefortrie enkele werken van Amand Goddyn, zijn vroegere tekenleraar, te bewonderen.

### **Albert Termote, Lichterveldenaar**

Albert Termote zag het levenslicht te Lichtervelde op 30 maart 1887 in een eerder bescheiden huisje, gelegen tussen de Zwanebeek en de ruimere herberg "De Keizer". Deze twee panden, samen met nog een derde, aanpalend langs de zuidkant, vormen nu het complex Cinema De Keizer.

In die tijd was bet nogal rumoerig op de gemeente. Een achttal jaren geleden had men in De Keizer tegen de liberale Zwane de "Katholieke Kring" (thans Katholieke Burgersgilde) opgericht. Vader Frederic - Edmond Termote was één van de medestichters ervan. Na korte tijd zagen de eigenaars wellicht brood in de uitbating van bet lokaal van de Nieuwe Partij want zij wensten zelf bet pand te bewonen en zo kwam het dat op een zeker ogenblik de familie Termote moest verhuizen. Zij kwamen terecht, dichtbij, in de Beverenstraat, waar zij een even goed passend huis met ruime aanhorigheden vonden in de woning waar thans slagerij Wim Vanderper is gevestigd. Deze woning zou later tot berberg "De Nieuwe Keizer" gedoopt worden. Het thans bestaande lagere huisje ten zuiden ervan was de "werkwinkel".

Daar sleet Albert zijn jeugdijaren. Vader Termote was een fijne meubelmaker "in oude

stijl" die zich een meester toonde in het houtsnijwerk, dat vroeger aan onze meubels een eigen charme gaf. Het lag in de natuurlijke gang der zaken dat Albert als kleine knaap zijn vader gade sloeg in zijn dagelijks gedoe, opkeek naar wat z'n vaders handen tot stand brachten en later als geïnteresseerde en opgroeiende knaap in het atelier meehielp. Van vader Termote leerde Albert aldus van jongsaf de houtsnijkunst en kon hij ornamenten en leeuwenkopjes leren snijden en beitelen in de gangbare en door het publiek gewilde Vlaamse renaissancestijl die in die dagen aan het meubilair veelvuldig voorkwamen.

Vader Termote was een man die zijn gewrochten een eigen stijl gaf; een begaafde, die het gebruikte materiaal kende en beheerste en met hart en ziel en vaste hand het gereedschap wist te hanteren om voorwerpen te vormen zoals bij ze hebben wilde.

Van vader Termote zijn nog enkele meubels bewaard bij de weduwe G. Vandecaveye - Goddyn en in de slagerij Vanderper bevindt zich nog een fijne, gesculpteerde schoorsteenmantel.

Als kleine jongen liep Albert Termote naar de kleuterklas van zuster Agnes, de Lichterveldse Julie Vergote. Daarna kwam hij terecht in de "Vrije St. Jan - Berchmansschool" in de Stationsstraat, bestuurd door E.H. C. Berlamont en vanaf 15 juli 1896 door E.H. Lammerand (thans de woningen van Patrick Verhaeghe, Frans Gunst en Etienne Decuyper). Vlak voor de school bevond zich toen het in die tijd druk bezochte cafeetje "Het Iepershoekske" (oud galerij Lema) bewoond door brouwersgast Petrus Vanroose; ernaast bevond zich de toegang -die er nu nog is- tot de gekende brouwerij "De Hoop" van Theopiel Labens (thans Leon Maes). Daar zag de kleuter dagelijks het heen en weer gerij, het drukke gedoe van de toen florerende brouwerij waar "La Blonde des Flandres" gebrouwen werd en waarvan er wekelijks tientallen hectoliters naar het station werden gevoerd met bestemming Brussel. Voor en na de klasuren stond de jonge knaap er vol bewondering en verbazing te gapen en te luisteren naar de sjakkerende en jutouwende boevers, maar vooral de sjouwende zware paarden met hun gespannen pezen, uitpuilende spieren en achteruitduwende poten imponeerden hem. En, zoals hij zelf zei, deze beelden, taferelen en belevenissen zouden hem gans zijn leven bijblijven en hem meermaals tot leidmotief worden. Geen wonder dus dat hij later zo vaak het paard in zijn beeldhouwwerken opneemt, dat hij de ontwerper en schepper wordt van grote en grootse ruitersstandbeelden.

Na een jaar zijn broek te hebben versleten in de vrije school, alwaar hij de onderwijzers

Huyghebaert en Vincent leert kennen, kwam hij terecht in de gemeenteschool (thans arsenaal), dicht bij zijn woning, bij meester Vereenoghe (thans politiebureel). En evenals zovele anderen ging hij 's avonds en de zondagvoormiddag naar de "academie" of de "Vrije Vaktekenschool", gevestigd in de lokalen van de meisjesschool, vlak voor het huis van meester Huyghebaert (thans weduwe Fl. Goddyn - Gotelaere). Daar leerde hij Amand Goddyn kennen. Hij was vol bewondering voor en voelde zich sterk aangetrokken tot deze, helaas veel te weinig gekende, Lichterveldse kunstschilder. Deze kalme en gemoedelijke man leerde Albert tekenen. Tekenen zat de jonge Termote in het bloed en het hinderde hem niet dat hij gestraft werd om gedurende de lesuren bij meester Vereenoghe de kaften en de randen van zijn schriften vol te schetsen met allerhande dierenmotieven... Alle schriften moesten er werkelijk aan geloven.

Geen wonder dus dat de heer Termote, bij zijn bezoek aan zijn oude Lichtervelde in 1971, er daadwerkelijk op stond enkele werken van Amand Goddyn te bewonderen, de man van wie hij verklaarde "dat hij een grote invloed op hem had uitgeoefend en dat hij bij hem de belangstelling voor de tekenkunst verder had doen ontluiken."

Toen ik Albert Termote voor het eerst ontmoette -hij was toen toch reeds een bejaard man- viel het me op hoe hij zich nog zo vele families, wijken en straten herinnerde en hoe hij onder andere nog wist te vertellen hoe hij vaak gespeeld had op het boomplein naast de tekenschool (thans woning Patrick Zutterman). En telkens ik hem later bezocht, stond ik verbaasd hoeveel details uit de Lichterveldse periode hem waren bijgebleven en, hoe meer hij over Lichtervelde praatte, hoe meer hij er zich van herinnerde, wat mij innig overtuigde dat deze kinderjaren werkelijk een stempel op hem hadden gedrukt en, wellicht onbewust, een diepgaande invloed op zijn verder leven hadden.

De echtgenote van Albert vertelde mij eens "Verhuizen zit in het bloed van de Termotes" en ik heb achteraf meermaals moeten beamen dat zij gelijk had. En zo gebeurde het, in 1899 verhuist het gezin Termote naar Olsene waar vader Termote schrijnwerkerstoeziener werd. Edoch, na enkele jaren ging de zaak te niet en werd er weeral eens verhuisd, ditmaal naar Gent, waar het gezin verbleef tot aan het uitbreken van de oorlog 14 - 18.

Het verblijf in Gent is voor de verdere ontplooiing van de toekomstige kunstenaar een enige gelegenheid geweest om zich verder te bekwamen. Hij studeerde er twee jaar

aan de beeldhouwafdeling van het Hoger Instituut voor Architectuur en Sierkunst, en van 1907 tot 1914 volgt hij de avondcursus van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten twee jaar bij Prof. J. van Biesbroeck (antiek model), daarna bij Prof. L. Metdepenninghen (levend model). Overdag werkt hij als uitvoerder bij beeldhouwers, onder andere bij Ceo. Verbanck en Georges Minne.

Met het uitbreken van de oorlog week Albert Termote uit naar Engeland.

## **Albert Termote in Nederland**

Kort nadat Termote in 1914 zijn studie afsloot, trokken de Duitsers België binnen. Zoals menig landgenoot, vluchtte hij voor het Duitse geweld naar Engeland, waar hij met het verrichten van bijkomstige karweitjes zijn kost moest verdienen, maar waar hij geen mogelijkheid zag om zich verder als beeldhouwer te vormen. Hij werd er onder andere tewerkgesteld in een fabriek die doodskisten voor het front vervaardigde, een werk dat hem zo deprimeerde dat hij in 1915 de gevaarlijke overtocht naar het neutrale Nederland ondernam.

Het geluk is met hem, wanneer hij zich, op voorspraak van prof. Derkinderen, als leerling kan laten inschrijven in de beeldhouwklas van de Amsterdamse academie. Hij volgt er twee jaar lang de lessen van prof. Bronner. Deze, pas het jaar tevoren aan de academie benoemd, zal wel met enige verbaasdheid, misschien zelfs ongerustheid, gekeken hebben naar de grote handvaardigheid van een leerling die niet veel jonger was dan hijzelf. Maar Termote, die het nooit beter heeft willen weten dan een ander, wilde maar al te graag leren wat de ander te geven had. Later vertelde hij dat hij veel aan Bronner te danken had.

Aan het einde van de oorlog brengt Termote van het zuinig opgespaarde zakgeld, op aanraden van een vriend, een vakantie in Volendam door. Daar waagt hij de grote sprong om, zonder dat hij een opdracht in het vooruitzicht had, zich zelfstandig te vestigen om in zijn levensonderhoud te voorzien door het werk dat hij bij uitstek kende: de ambachtskunst van houtsnijder. Hij vond zijn kopers onder vreemdelingen, in die tijd veel dagjesmensen uit Amsterdam. Inmiddels werd zijn grote gave opgemerkt en kreeg hij zijn eerste officiële opdracht, een portretkop van prof. Bolland, die voor hem een groot succes werd.

Die eerste jaren brachten Termote een werkwijze die hij later steeds trouw zal blijven,

namelijk het gelijktijdig bezig zijn aan verschillende werkstukken, volgens noodzaak of goesting.

Na ongeveer vier jaar verhuist Termote naar Voorburg. Spoedig krijgt hij er zijn eerste opdracht voor de rooms-katholieke kerk, een opdracht die sedertdien door zeer vele is gevolgd. Het betroffen vaak opdrachten voor heiligenfiguren waarvan de vorm, overeenkomstig de traditie, tot in de kleinste details door de opdrachtgever werd bepaald, zodat ze de kunstenaar weinig gelegenheid boden zicht te ontplooiën. Doch langzamerhand, wanneer de beelden die ontstaan steeds dichterbij de droom van de kunstenaar komen, vestigt hij zich in kerkelijke kringen een niet te miskennen reputatie. Meer dan Termote toen zelf beseftte en meer dan men zich nu vaak bewust is, heeft Termote er zeer veel toe bijgedragen om de al te verstarde of te geroutineerde kerkelijke kunst op nieuwe wegen te brengen.

Vanaf de jaren dertig ontstaan de vele grote werken, vrijwel altijd in opdracht vervaardigd, die zijn naam in Nederland voorgoed zullen vestigen. Hij ontwikkelt zich van de bekwame, consciëntieuze vakman, die hij was en bleef, tot één van de prominente kunstenaars, een zeer bijzondere figuur in het Haagse kunstleven.

Met de tweede wereldoorlog wordt het stiller in zijn werkplaats. Het geeft de kunstenaar, misschien voor het eerst in zijn leven, de gelegenheid om in alle rust te werken aan de uitvoering van één van zijn belangrijkste scheppingen: de St.-Willebrordus, een opdracht die hij gekregen had juist voor de oorlog en waarvan het definitieve model, pas na de oorlog in brons kon gegoten worden.

Maar als de oorlog voorbij is, is men Termote allerm minst vergeten. Het duurt niet lang of verschillende opdrachten zullen weer, als tevoren, gelijktijdig in zijn atelier worden uitgevoerd. Ook opdrachten voor religieuze beeldhouwkunst nemen een groot deel van zijn werkkraft in beslag.

Toen de kunstenaar in 1957 ter gelegenheid van zijn zeventigste verjaardag werd gehuldigd, zullen weinigen aan een komende periode van welverdiende rust hebben gedacht. Dit zou te veel in strijd zijn met zijn persoonlijkheid, zijn vitaliteit en zijn talent. Men vergiste zich niet want spoedig ging hij aan het werk met de realisatie van het ruitersstandbeeld van Keizer Karel. Het definitieve model hiervan heeft zijn atelier nog niet verlaten wanneer hij opnieuw een zeer groot beeld van een ruiter te paard opzet. Hij maakt namelijk de beeltenis van Corbulo, de Romeinse veldheer die als stichter van Voorburg kan worden beschouwd.



De ere-tentoonstelling, die de Jacob-Marisstichting van 21 december 1962 tot 27 januari 1963 de beeldhouwer aanbood, mag als de hoogste onderscheiding beschouwd worden die hem verleend kon worden. Daarmee wordt immers niet een bepaald werk - een uitverkoren stuk op een tentoonstelling- maar het oeuvre van een kunstenaar in zijn geheel, bekroond. De expositie vroeg aandacht voor de ontwikkeling die in zijn werk plaats vond, van de vroegste en zeer opmerkelijke beeldjes in hout, tot de grote ruiterfiguren, die in de laatste jaren ontstonden. Een ontwikkeling die liet zien dat Termote de moed had om in een periode van zeer snelle evolutie zichzelf te blijven, trouw aan eigen opvatting.

Heemkundige kring Karel Van de Poele

## Een kunstenaar van formaat

### Vlaamse origine zichtbaar

De heer Albert Termote verwierf in 1932 de Nederlandse naturalisatie, waarmee een reeds lang bestaande situatie werd genormaliseerd.

Niettegenstaande dit feit bleef Termote een Zuid-Nederlander, een kunstenaar in wiens wezen de Vlaamse oorsprong duidelijk waarneembaar is, bij wie zowel de devote ingetogenheid als de barokke zwier op natuurlijke wijze en zonder enig stilistisch conflict samenvloeien. Zijn uitgangspunt vond hij in de natuurlijke verschijningsvorm der dingen, waarvan hij het wezen doorzag, als een openbaring beleefde en in een samenvattende vorm voor ogen wist te stellen. Ondanks de vaak spectaculaire explosies op artistiek gebied om hem heen bleef hij zijn eigen aard ongeschonden bewaren, zonder te vervallen in vervlakking of herhaling.

Integendeel, bij het groeien van zijn kunstenaarschap heeft hij in een rustige ontplooiing van hetgeen hem eigen was, een niveau weten te bereiken, dat hem in de voorste rij van beeldhouwers van zijn generatie plaatste.

### Breed register

Wie zich verdiept in het oeuvre van Termote zal worden getroffen door zijn veelzijdigheid, zowel op technisch als op artistiek gebied. Waar vindt men vandaag de dag nog een beeldhouwer die met het grootste gemak zich kan uiten in de in hout gesneden sculptuur, het in steen gehakte beeld of in brons gegoten plastic? Zijn vakmanschap in technische zin is wel overduidelijk gebleken. Nooit behoefde voor een opdracht om reden van de gewenste techniek te worden bedankt. Maar met de waardering van zijn vakmanschap is zijn kunstenaarschap maar voor een deel getypeerd. Artistiek bespeelde Termote een breed register, zowel wat betreft de aard van zijn onderwerpen als in de uitdrukking daarvan. Geheel zijn omvangrijk oeuvre, in een lang en werkzaam leven tot stand gebracht, valt niet uiteen in een aantal perioden. Termote bleef zichzelf en ontwikkelde zich van zijn eigen wezen uit, nimmer door een "mode" of "-isme" van zijn weg afgebracht.

Een overzicht van zijn werk geeft een goed beeld van zijn creatieve veelzijdigheid. Hem komt de eer toe tot de zeer weinigen te behoren die het kerkbeeld hebben verlost uit de zoeterige sentimentaliteit en de conventionele religieuze praktijk, waarin het

kerkbeeld was komen te verkeren.

Gemakkelijk was dit niet, immers men was eraan gewend de heiligen te zien in de sfeer van een valse romantiek die de grenzen van goede smaak had overschreden. Hij herschiep het heiligenbeeld in een figuur waarin naast de devote benadering een diepe menselijkheid terugkeerde, die deze beelden sedert lang hadden verloren.

Zijn kleine plastieken, naar onderwerpen uit het dagelijks leven, munten uit door de tederheid waarmee hij zijn onderwerp benadert, door geestige visie of door het treffen van een tragische situatie. Is zijn "Don Quichotte" niet een beeldje waarin wrange humor, waanzin en tragiek een bronzen werkelijkheid zijn geworden?

Termote hield van dieren en hun natuurlijke aard, van het lam, de ezel en het paard, die hun zinnebeeldige functie hebben in het geloofsleven en die hij met een ontroerende genegenheid en in een treffende karakteristiek kon uitbeelden.

Vooraf het paard had zijn aandacht, van het moede oude mijnpaard tot het leutig dravende veulentje toe. De kennis van het paard vormde ook de basis voor zijn grote ruitfiguren. Het is welhaast een zeldzaamheid dat een beeldhouwer de opdracht ontvangt voor een ruitstandbeeld. Termote kreeg er vier!

### **Bekwaam portrettist en medailleur**

Naast dat alles was Termote een voortreffelijk portrettist, die elk portret boven de documentele waarde tot een kunstwerk heeft weten te maken. Dit blijkt uit de indrukwekkende reeks portretten, waarvan één der vroegste, dat van Bolland (1922), zich in het Rijksmuseum te Amsterdam bevindt.

Tenslotte moet Termote ook als medailleur worden genoemd. Ook hierin heeft hij zich een meester getoond. Om de voorstelling in het vlak van een penning tot een geheel te maken en het subtiele modelé in zo'n klein object toch fors en vloeiend te doen zijn, is een gave vereist die men van nature moet bezitten. En ook deze gave bezat hij.

Termote heeft er vele gemaakt en daaronder bevinden zich vele portretpenningen. Ze zijn van een kwaliteit die hem plaatst in de schare van bekwame medailleurs die deze oude en eerbiedwaardige kunst met talent hebben gediend.

Het Termote niet aan erkenning ontbroken. Koninklijke onderscheidingen, het ereburgerschap van de gemeente Voorburg en tal van prijzen zijn hem toegekend. Hij

heeft dat altijd met een kinderlijke eenvoud aanvaard. Maar zij die hem goed gekend hebben, weten hoe hij de vreugde om de schoonheid en het vermogen, daarvan te kunnen getuigen, boven alles in zijn werkzaam leven heeft gesteld.

Heemkundige kring Karel Van de Poele

## Albert Termote, beeldhouwer, 80 jaar jong

Bijdrage van Ferd op de Coul, overgenomen uit het Eindhovens Dagblad

Wie volgende week donderdag in de rustige Noordenburglaan te Voorburg mocht aanbellen op nr. 44, zij gewaarschuwd: hem of haar zal niet worden opengedaan door Albert Termote. De bekende schepper van ruitersstandbeelden is allerminst van plan op genoemde dag zich te onderwerpen aan huldebetuigingen van goede vrienden of gemeentelijke autoriteiten, die hem willen geluk wensen met zijn tachtigste verjaardag. "We zijn niet thuis", knipoogt de Heer Termote naar zijn vrouw. En de crème-kleurige Volvo Amazone, door dochter of zoon bestuurd, zal er wel voor zorgen dat de bejaarde, maar vitale kunstenaar -ridder in de orde van Oranje-Nassau, ridder in de orde van Gregorius de Grote en ereburger van Voorburg- op zijn "tachtigste" onbereikbaar is...

Zo nu en dan brengt de Heer Termote de hand achter het rechteroor. Dat is dan ook het enige ongerief van zijn jaren. "Ik ben altijd goed gezond geweest en heb mijn tijd goed benut met hard werken, al zeg ik het zelf. Of ik nog werk? Jazeker, elke dag vier uur, op mijn atelier, hier niet zo ver vandaan. Ik wandel er heen, maar mijn dochter komt me met de auto halen om me weer naar huis te brengen".

Albert Termote neemt het de mensen niet kwalijk dat ze hem min of meer het etiket hebben opgeplakt van "ruitersstandbeeldhouwer". Iedereen kent de bronzen beelden en heiligen op hun fors uit de kluiten gewassen rossinanten: St.-Willibrord en St.-Maarten te Utrecht, Karel de Grote te Nijmegen en de Romeinse veldheer Corbulo in Voorburg. Deze onverschrokken legioencommandant is de stichter van Voorburg geweest en is er persoonlijk verantwoordelijk geweest dat "d'oevers van de snelle Vliet" gedeeltelijk zijn gekanaliseerd. Talloze "loze vissertjes" uit Voorburg en Leidschendam, die in het seizoen hun lokaas plegen uit te werpen in het veelbezongen riviertje, zijn er de fiere krijgsman nog dankbaar voor. Zo'n man verdient een standbeeld en Termote zorgde dat het er kwam. Overigens, zo onthulde mij de beeldhouwer, is de carrière van de heer Corbulo op tragische wijze geëindigd, door toedoen van zijn hoogste baas, keizer Nero, de man die zoveel bloed in zijn spelen heeft gedaan. Nero's binnenlandse veiligheidsdienst liet de keizer weten dat Corbulo snode plannen koesterde om zelf kroon en troon in bezit te krijgen. De keizer liet zijn veldheer naar Romer komen en Voorburg heeft hem nimmer terug gezien, tenzij in het brons van Termote. Corbulo

werd uit de weg geruimd!

Op zekere dag betrad een heer uit Den Haag het atelier van Termote, een zekere Bremmer. Deze heer raadde de beeldhouwer aan zich binnen de Haagse agglomeratie te vestigen, aldus geschiedde. Door toedoen van een kennis kreeg het echtpaar Termote een huis in Voorburg, binnen welks grenzen echter meermalen van woning werd veranderd. “We hebben in Voorburg zowat een beetje overal gewoond en ongeveer 35 jaar geleden werd ik tot Nederlander genaturaliseerd”. Nadenkend leunt de heer Termote achterover in zijn rieten kuipstoel, die tegelijk contrasteert en harmonieert met de empiremeubels van de smaakvol ingerichte woonkamer. De slome cadans, waarmee de fraaie Zaanse klok de seconden telt, is enkele ogenblikken lang het enige geluid in huis.

Dan, over zijn eerste “ruiter”. “Dat was een prijsvraag van de gemeente Utrecht voor het monument van St.-Willibrord, de eerste bisschop van de Domstad, zoals U weet. Het was bekend dat Willibrord in Rome is geweest. En hoe kan hij die reis anders hebben gemaakt dan te paard? Het werd dus een ruiterbeeld. Toen het beeld in onderdelen geheel in gips gereed was, brak de oorlog uit. De stukken werden opgeborgen in de kelder van een school in Voorburg. Na de oorlog werd het beeld in brons gegoten en het is in 1945 onthuld. Toen kreeg ik, ook van Utrecht, opdracht voor het ruiterstandbeeld van St.-Maarten, de stadspatroun, en ongeveer 10 jaar geleden, van Nijmegen de opdracht voor Karel de Grote. Voor de Koninklijke Stoomboot Maatschappij in Amsterdam maakte ik een monument van de “Koningin van de Zee”, eveneens te paard gezeten en uit het water oprijzend. Dat is mijn grootste beeld: vijf meter. De normale maat van een ruiterstandbeeld is ongeveer anderhalf maal de levensgrootte. Een even kijken, o ja, behalve die Corbulo, ook voor Voorburg, voor het ziekenhuis: “De barmhartige Samaritaan”. De Samaritaan heeft een zieke op zijn knieën. Dat beeld kwam ook vlak voor de oorlog gereed”, vertelt de heer Termote.

Alleen brons? “Nee, nee, ik heb ook veel in marmer en hout gewerkt. Maar brons is wel prachtig materiaal. Je kunt er alles mee doen. Eerst maak je een schets in klei. Dat is meestal het beste omdat het spontaan gestalte krijgt. Het is er ineens nadat je er misschien wekenlang mee hebt rondgelopen in je hoofd. De schetsen zijn me altijd zeer goed afgegaan. Ze zijn een twintigste van de ware grootte. Als een schets goed is, maak ik een staketsel van latten en kippengaas. Daar smeer ik een drie centimeter dikke laag klei over. Dat wordt het beeld op ware grootte. Zo'n ding moet sterk zijn. Je kunt er niets aan veranderen. Van het kleimodel worden gipsafgietsels gemaakt van de

verschillende gedeelten. Daar moet de gieter negatieven van maken in zogenaamde "Brusselse aarde", die het vloeibare brons kan verdragen. Mijn werk gaat meestal naar de gieterij Binder in Haarlem, een specialist op dat gebied".

Termote antwoordt ontkennend en beslist op mijn vraag, of hij zich als kunstenaar stilistisch verwant voelt met het Vlaamse expressionisme, Rik Wouters of Oscar Jespers. "Nee, ik werk helemaal zoals ik zelf denk dat ik werken moet. Ik ga nooit bewust kijken bij anderen. Het interesseert mij niet hoe anderen de moeilijkheden oplossen. Ik ga ook nooit naar tentoonstellingen toe. Als U mij vraagt of mijn werk meer Vlaams dan Nederlands is, dan zou ik zeggen: Vlaams. Ik heb nogal wat portretten gemaakt. Dan hoor je de één zeggen "t lijkt", de ander "t lijkt niet". Als Rodin een kop boetseerde, deed hij dat niet om het de opdrachtgever naar de zin te maken, maar om er zichzelf in te vinden. Daar gaat het vooral om. Trouwens, van de ene kop kun je een sprekende gelijkenis maken, van de andere niet!".

De beeldhouwer zou er beslist niet voor terugschrikken op zijn leeftijd nog aan een groot monument te beginnen. "Waarom niet? Als er een opdracht kwam, zou ik hem accepteren. Niet dat ik er om zit te springen. Ik ben toch wel bezig. Ik geef mezelf opdrachten. Ik werk nog 4 uur per dag en krijg vaak bezoek op mijn atelier: veel scholen, padvindsters of een groepje verpleegsters. Als het U interesseert, zal ik U een aantal penningen laten zien". Hij gaat naar boven en komt even later terug met een hele collectie bronzen gedenkpenningen en plaquettes, geslagen bij verschillende gelegenheden. Een huldigingspenning voor Jan Fabricius, penningen voor de gemeente Voorburg, voor de Rotterdamse Droogdok Maatschappij. Tien jaar Madurodam. Een Tromppenning.

"Ik moest eens een portretpenning van een fabrikant maken. De man wist zelf nergens van. Maar ik moest hem zorgvuldig observeren. Dat gebeurde toen hij met zijn vrouw - de opdrachtgeefster - zat te dineren. Het "slachtoffer" kreeg het op een gegeven moment in de gaten en werd een beetje boos op me. Zijn vrouw heeft toen ook maar open kaart gespeeld. De vriendschap werd bezegeld op een ander dineetje".

## **Radiolezing op radio Kortrijk op 29 augustus 1967**

Op reis in Nederland kan het U gebeuren dat Gij voor een groots opgevat monument of ruitersstandbeeld komt te staan, waarvan de opvatting en de uitvoering U bijzonder treffen. Wees niet verwonderd wanneer men U de naam Albert Termote noemt als schepper van deze schoonheid. Deze kunstenaar wou ik U even voorstellen.

Albert Termote werd geboren te Lichtervelde op 30 maart 1887. Hij leerde van zijn vader de houtsnijkunst. Naar Gent verhuisd, volgde hij er verscheidene leergangen in beeldhouwkunst en werkte op het atelier van Joris Minne. De oorlog 14-18 bracht een beslissende wending in zijn leven. Hij week uit naar Engeland en ondernam daarna de gevaarvolle overtocht naar Nederland. Tijdens de oorlogsjaren voltooide hij zijn vorming aan de academie van Amsterdam. Na de oorlog waagde hij het zich zelfstandig te vestigen te Volendam. Dit begin was bescheiden: kleine figuurtjes uit palmhout gesneden werden meestal verkocht aan Amsterdammers, die een namiddagje doorbrachten in Volendam. Kinderen en dorpstypen stonden hierbij model. In 1919 kreeg hij voor 't eerst een officiële opdracht, namelijk een portret van professor Bolland voor het Rijksmuseum. In 1922 verhuisde hij naar Voorburg en daarmee beginnen de vruchtbare jaren van scheppende arbeid. Wellicht was dit voor Albert de moeilijkste periode. Hij slaagde erin de opdrachten, vaak volgens de traditie tot in de kleinste details bepaald, zo uit te voeren dat ze onmiskenbaar de toets droegen van de kunstenaar. Hij werkte aan allerlei gevelversieringen, monumenten, heiligenbeelden en portretten in opdracht van kerken, steden en staat.

Naarmate zijn talent erkend werd, kreeg hij meer vrijheid van handelen en dit verhoogde niet weinig het gehalte van zijn werk. Zijn kunst bleef in wezen gelijk, doch evolueerde naar eenvoud enerzijds en naar grotere afmetingen anderzijds. Vanaf de jaren '30 ontstonden zijn monumentale scheppingen. Vier ruitersstandbeelden zijn van hem vooral bekend: dit van Keizer Karel te Nijmegen, deze van Sint-Willibrord en Sint-Martinus te Utrecht, alsmede dit van de Romeinse veldheer Corbulo te Voorburg. Vanaf het jaar '38 ondernam hij nu en dan reizen naar het buitenland, onder andere naar Italië, Denemarken en Curaçao, meestal in verband met één of andere opdracht.

De jaren '50 brachten de volle rijpheid van zijn talent en ook de officiële erkenning ervan door de Nederlandse autoriteiten. Sedert 1932 zelf Nederlander geworden, werd hij in '53 benoemd tot Ridder in de orde van Oranje-Nassau en in '59 tot Ridder in de orde



van St.-Gregorius de Grote. Ook de gemeente Voorburg schonk haar beroemde inwoner een zilveren erepenning. In 1957 was Albert Termote 70 jaar geworden. Dit ging niet onopgemerkt voorbij. Naast een officiële hulddiging verschenen lovende artikels over hem in De Tijd en De Haagse Courant. Veertig tentoonstellingen, honderd grote kunstwerken die tot het "Openbaar kunstbezit" van Nederland behoren; ziedaar het resultaat van dit kunstenaarsleven. En onlangs nog werd hem een eretentoonstelling aangeboden ter gelegenheid van zijn 75<sup>ste</sup> verjaardag door de Jacob-Marisstichting in het Haagse Gemeentemuseum.

Wat is er dan zo boeiend in de figuur van deze kunstenaar? Hij is een West-Vlaming, een mens uit onze streek. Hij heeft zich in het nuchtere Nederland een loopbaan gebeiteld, wat een schitterende referentie is. Doch men vergeet naam en plaats en data als men zijn werk beschouwt: uit elke schepping spreekt ten eerste een groots idee, bezielde door rijke gevoelens en ten tweede de worsteling van de geschoolde vakman om de stof naar zijn inzicht te dwingen. Met Streuvels mag Termote getuigen: "Ik heb steeds waar voor mijn geld geleverd!". Als mooiste voorbeeld kan wellicht gewezen worden op zijn "Barmhartige Samaritaan". Lijnenspel en actie accentueren sterk en fris het begrip naastenliefde, zodat ieder, die dit werk aanschouwt, duidelijk aanvoelt dat de kunstenaar het evangelieverhaal met eigen hart en ziel doorleefd heeft.

Nu is Termote een tachtigjarige, die maar al te graag terugdenkt aan het Vlaams dorp, waar hij zijn jeugd jaren heeft gesleten. Mogen we hem vanuit Vlaanderen groeten en getuigen: Gij hebt iets schoons verricht in uw leven, iets onvergetelijks schoons. Vlaanderen heeft geen ambassadeurs, tenzij zijn missionarissen, zijn kunstenaars en zijn wroeters. In de rij van deze ambassadeurs neemt Albert Termote een ereplaats in.